

В І Д Г У К
офіційного опонента доктора економічних наук, професора
ЧУХРАЙ НАТАЛІЇ ІВАНІВНИ
на дисертацію Росохатої Анни Сергіївни
«НАУКОВІ ЗАСАДИ ПРОГНОЗУВАННЯ ПЕРСПЕКТИВНИХ НАПРЯМІВ
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ»,
подану на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук за спеціальністю
08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

1. Актуальність обраної теми дисертаційної роботи. Усвідомлення інноваційного розвитку як основоположного для зростання соціально-економічних показників як окремих суб'єктів господарювання, так і держави в цілому привело до зміни пріоритетів суспільного розвитку у світі. Уряди країн, споживачі, постачальники та інші учасники економічних відносин спрямовують свої зусилля на активізацію інноваційних процесів та швидке поширення нововведень у різних галузях економіки. Особливої значущості таке осмислення набуває для машинобудівних промислових підприємств, що традиційно формують найважливіший сегмент вітчизняної економіки. Адаже в умовах високої світової конкуренції інноваційна діяльність саме цих суб'єктів господарювання є потужним інструментом для посилення ринкових позицій нашої держави.

З огляду на викладене, назріла об'єктивна теоретична та практична необхідність комплексного, системного та стратегічного підходів до прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств, що повинні відповідати вимогам ринку (споживача) та забезпечувати їх довгостроковими конкурентними перевагами.

В наукових працях та прикладних розробках бракує підходів до визначення суті, змісту та механізму формування прогнозованої складової управління інноваційними процесами підприємства. Це вказує на необхідність поглиблення та конкретизації теоретичних основ, розвитку методичного інструментарію щодо прогнозування напрямів інноваційного розвитку підприємства на підприємстві, що дозволить позитивно вплинути на функціонування та стабільність підприємства та сприятиме підвищенню ефективності його інноваційної діяльності.

Вищезазначене підтверджує актуальність теми дисертаційної роботи Росохатої Анни Сергіївни, присвяченої розробленню та обґрунтуванню наукових

засад прогнозування напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств.

2. Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу за тематичним спрямуванням виконано згідно з державними, господарсько-договірними темами та ініціативними дослідженнями Сумського державного університету за темами: «Розробка наукових основ маркетингу інновацій» (державний реєстраційний номер 0109U001384), «Фундаментальні основи формування механізмів забезпечення інноваційного розвитку економічних систем» (державний реєстраційний номер 0109U008930), «Дослідження маркетингового середовища та інфраструктури промислових підприємств» (державний реєстраційний номер 0112U008149) та «Механізми формування ринково-орієнтованих стратегій інноваційного прориву» (державний реєстраційний номер 0112U008148).

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність та новизна. Ознайомлення зі змістом дисертації та автореферату дозволяє констатувати глибину розроблення автором досліджуваної проблематики, суттєву новизну його наукового доробку.

Дисертаційна робота має логічну структурну побудову, її зміст повною мірою розкриває тему наукового дослідження.

Основним науковим результатом виконаного Росохатою А.С. дослідження є вирішення науково-практичного завдання щодо розроблення та наукового обґрунтування засад прогнозування напрямів інноваційного розвитку промислового підприємства з метою підвищення ефективності їх господарської діяльності.

Обґрунтованість наукових положень, висновків та методичних рекомендацій обумовлена побудовою авторських досліджень з використанням законодавчих та нормативно-правових актів; офіційних статистичних даних; результатів досліджень міжнародних організацій; зібраної, опрацьованої та узагальненої особисто автором первинної документації підприємств; монографій та науково-аналітичних статей вітчизняних та зарубіжних авторів, що характеризують використання концепцій прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку сучасних промислових підприємств.

Сукупність отриманих наукових результатів дисертаційної роботи Росохатої

А.С. є авторською розробкою щодо розв'язання актуальних проблем.

Для забезпечення достовірності й обґрунтованості отриманих результатів застосовувалися різноманітні загальнонаукові і спеціальні методи дослідження: порівняльний, статистичний, системно-структурний, логічний та кластерний аналіз; економіко-математичне моделювання.

Автором враховано і науково оброблено опубліковані результати наукових досліджень вітчизняних та закордонних учених з проблеми, що проаналізована в роботі.

Результати досліджень пройшли апробацію в процесі участі у міжнародних науково-методичних та науково-практичних конференціях. Рекомендації автора щодо розроблення теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій з прогнозування напрямів інноваційного розвитку були використані у діяльності вітчизняних підприємства знайшли своє використання у навчальному процесі Сумського державного університету, що підтверджується офіційними документами.

Розгляд дисертації Росохатої А.С. дає підставу стверджувати, що сформульовану автором мету дослідження, яка полягає в розробленні та обґрунтуванні наукових засад прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств досягнуто, поставлені завдання вирішено, а результати дослідження характеризуються теоретичною, науково-методичною новизною та практичною значущістю.

Основні положення, які сформульовані за результатами дисертаційного дослідження, відображають особистий внесок Росохатої А.С. у наукове опрацювання поставленої проблеми. В результаті вирішення достатньо широкого кола теоретичних і методичних завдань в дисертаційній роботі одержані результати і висновки, які характеризуються науковою новизною.

1. На основі визначення ступеня інноваційності України у міжнародних рейтингах, ґрунтовного аналізу розвитку інноваційних процесів вітчизняних промислових підприємств, а також глибокого аналізу факторів впливу на інноваційну діяльність промислових підприємств (підрозділ 1.1, с. 13-31 дисертації) автором розвинуто термінологічний апарат теорії інноваційного менеджменту шляхом поглиблення сутності поняття «перспективний напрям інноваційного розвитку», що на відміну від існуючих передбачає виокремлення характерних ознак процесу вибору напрямів в межах підприємства, дає змогу їх ідентифікувати, впровадити відповідні заходи в інноваційну діяльність

промислового підприємства та здійснити обґрунтований прогноз майбутніх змін на основі визначення останніх трендів та тенденцій(с. 50 дисертації, с. 6 автореферату).

2. Згідно з дослідженням методичних підходів щодо прогнозування у різних сферах діяльності підприємства (с. 52-57 дисертації) та авторською класифікацією методів прогнозування, в якій виокремлено рівні та доповнено сучасні випереджальні інструменти(рис. 1.13, с. 58 дисертації)автором розвинено методичний підхід по вибору методів прогнозування промислового підприємства, який базується на узагальненні та структуризації існуючих підходів за критеріями: характер та глибина прогнозу, наявність даних, часу та експертів, характер вхідної інформації та сукупність кількісних показників (с. 65-67 дисертації, с. 7 автореферату), відповідно до якого побудовано методичний апарат прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку, що дозволяє раціоналізувати процедуру відбору (рис. 1.17, с. 68 дисертації, рис. 1, с. 8 автореферату).

3. На особливу увагу заслуговує запропоновані та обґрунтовані науково-методичні засади трендотчингового аналізу тенденцій розвитку промислових підприємств, що передбачають поетапний пошук, формування та відбір процесів та явищ, характерних функціонуванню підприємств за критеріями тенденційності, інноваційності та перспективності (с. 79-96 дисертації, с. 7-9 автореферату),що дають змогу побудувати прогнози на основі об'єктивних законів розвитку майбутнього та реалізувати перспективну оцінку шляхом розрахунку проявів тенденцій (формула 2.1, стор. 88 дисертації) та ступеня їх поширення (формула 2.3, стор. 91-92 дисертації, формула 1, стор. 8 автореферату).

4. Усвідомлення автором необхідності своєчасної комерціалізації інновацій, їх швидкого просування на ринок, упровадження дій, випереджаючи конкурентів, дозволилоудосконалити теоретико-методичний підхід до формування та прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств, який на відміну від існуючих передбачає кількісну оцінку швидкості поширення перспективних тенденцій, їх кластеризацію за факторами впливу на ступінь дифузії та розроблення економіко-математичних моделей швидкостей реалізації отриманих напрямів, що уможливить встановлення якісних та кількісних параметрів визначених напрямів (підрозділ 2.2, с. 96-122 дисертації, с. 10-11 автореферату).

5. З метою підвищення ступеня адекватності та об'єктивності процесу прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку автором

розвинено теоретико-методичний підхід до відбору інноваційних проектів, що знаходяться в межах реалізації перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств, який на відміну від існуючих передбачає розмежування прийняття управлінських рішень залежно від стадії інноваційного циклу проектів (с. 123-135 дисертації, с. 11 автореферату), що дозволяє ще на початкових етапах інноваційного циклу відібрати найбільш перспективні проекти та зменшити майбутні ризики і втрати. Так, автором запропоновано здійснювати вибір на етапі розробки задуму за показниками швидкості поширення та ступеня витратності; на етапі бізнес-аналізу – за класичними показниками оцінки ефективності інвестиційних проектів (чистий зведений прибуток, індекс рентабельності, період окупності, внутрішня норма дохідності).

6. Дослідження існуючих підходів вітчизняних та закордонних науковців щодо формування та функціонування організаційно-економічного механізму управління підприємствами, вивчений досвід по впровадженню прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку та його місця у системі функціонування промислових підприємств (с. 138-145 дисертації) дали можливість автору розвинути елементи організаційно-економічного механізму прогнозування їх перспективних напрямів інноваційного розвитку в частині виокремлення функціональних обов'язків відповідальних за прогнозування структур (суб'єкти другого рівня механізму), порядку взаємодії суб'єктів прогнозування, складу і структуризації забезпечуючої підсистеми механізму, сутності інформаційних потоків, що на відміну від інших, дозволяє підвищити ступінь гнучкості та пристосування до зовнішнього середовища, дає змогу уникнути конфлікту цілей згідно з концепцією інноваційного розвитку та забезпечує перехід процесу управління інноваційної діяльності підприємства на сучасні засади трендотчингу та теорії дифузії інновацій (с. 145-155 дисертації, с. 11-12 автореферату).

Сформульовані положення, висновки і результати дослідження мають наукову новизну та слугують підґрунтям авторської цілісної теоретико-методичної концепції щодо прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку на промисловому підприємстві.

4. Теоретична цінність і практичне значення наукових результатів. У дисертації на основі узагальнення теоретичних і прикладних досліджень сформульовано пропозиції та обґрунтовано практичні рекомендації щодо

розроблення і наукового обґрунтування системи прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств.

Конкретні положення дисертації впроваджені у діяльність вітчизняних підприємств. Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що теоретичні і методичні положення дисертаційної роботи доведені до рівня конкретних рекомендацій щодо прийняття обґрунтованих стратегічних і тактичних рішень по впровадженню механізму прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств у межах реалізації інноваційної політики на підприємстві.

Результати дослідження, пропозиції та практичні рекомендації впроваджено у діяльність ТОВ «Турбомаш», м. Суми (акт №56/1 від 19.01.2015 р.), ТОВ «Білопільський машинобудівний завод», м. Білопілья, Сумська обл. (акт №0-1/23 від 27.01.2015 р.), ПП «Променергомаш», м. Суми (акт №059 від 06.02.2015 р.).

Теоретичні положення, дослідження та методичні розробки дисертації знайшли використання у навчальному процесі Сумського державного університету (акт №3 від 02.02.2015 р.) при викладанні дисциплін «Маркетинг інновацій», «Провайдинг інновацій», «Прогнозування техніко-економічного рівня машин».

5. Повнота викладення наукових положень в опублікованих працях і авторефераті. Результати дисертації достатньо повно відображено в 23 наукових працях (19 з яких належать особисто автору), з них 3 публікації у колективних монографіях; 7 статей у фахових наукових виданнях України, серед яких 4 статті у виданнях, що включено до міжнародних наукометричних баз; 2 статті у інших наукових виданнях України, з яких 1 публікація включена до міжнародних наукометричних баз, та 11 тез доповідей. Загальний обсяг друкованих робіт за темою дисертаційного дослідження становить 9,74 друк. арк., з них особисто дисертанту належить 8,61 друк. арк.

Вивчення матеріалів дослідження та автореферату здобувача свідчить про відповідність змісту автореферату основним положенням дисертаційної роботи. В авторефераті в повній мірі розкрито основні наукові результати, які отримано в процесі дослідження, ступінь новизни розробок, висновки та рекомендації роботи. Автореферат ґрунтовно розкриває зміст дисертації, в ньому відсутні надмірні подробиці та інформація, якої немає в дисертації.

6. Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи. Відзначаючи достатній рівень теоретичних та методичних розробок, що представлені в дисертаційній роботі, варто відмітити окремі зауваження та дискусійні положення.

1. Дещо дискусійним виглядає використання поняття «перспективний напрям розвитку» та його використання з поняттям «прогнозування». Хіба можна прогнозувати неперспективні напрями? Прогнозують не минуле, а майбутнє. Інша справа, що на підставі зроблених ймовірних прогнозів складаються конкретні плани на перспективу, адаптовані до отриманих прогнозів та відповідно поставлених цілей. Саме таким чином у стратегічному менеджменті здійснюється стратегічне планування на перспективу – майбутній період. При такому підході перспективність означає, насамперед, скерованість у майбутнє, а не очікувану ефективність. У даній дисертації автором запропоновано власний підхід щодо визначення сутності перспективного напрямку інноваційного розвитку промислового підприємства (с. 50 дисертації, с. 6 автореферату), наведено деталізацію його складових (табл. 1.7, с. 51 дисертації), але, на нашу думку, у даному визначенні не висвітлено саме «перспективність напрямку», що ускладнює сприйняття відмінностей даного терміну від поняття «напрямок інноваційного розвитку», яке вже набуло достатньо широкого використання у закордонній та вітчизняній літературі.
2. У дисертації зроблено наголос на особливостях виявлення прихованих потреб потенційних споживачів, при цьому згадуються такі методи маркетингового дослідження, які притаманні насамперед ринку споживчих товарів. Згадані методи відносяться до традиційних, які є ефективними за умови впровадження інновацій покращуючого типу. Водночас, промислові підприємства можуть також виготовляти промислові товари (наприклад, досліджуване підприємство «Турбомаш»). Для таких ринків, а також при реалізації інновацій радикального характеру, не у повній мірі підходять пропоновані автором на с. 83-84 маркетингові методи та засоби пошуку первинної інформації. Тому, варто було згадати такі методи як емпатичне проектування та спостереження за провідними споживачами, і навіть метод так званої «ринкової інтуїції».
3. Слід відзначити дещо внутрішньо-зорієнтований підхід до запропонованого у підрозділі 2.1 (с. 73-96 дисертації) поетапного проведення трендвотчингового аналізу перспективних напрямів інноваційного розвитку, яке відбувається у межах етапу реалізації процесу їх прогнозування (рис. 1.17, стор. 68 дисертації,

рис. 1, с. 8 автореферату). Погоджуючись із автором, що відбір тенденцій необхідно здійснювати за критеріями тенденційності, інноваційності та перспективності, водночас базу для аналізу автор сформувала відповідно до існуючого стану функціонування досліджуваного промислового підприємства, а не тенденцій зовнішнього середовища, у якому функціонує підприємство. Це ставить під сумнів теоретичну та практичну сутність означеного інструменту «трендвотчинг», що широко застосовується у світі при виборі стратегічного напрямку розвитку як самостійне інформаційне підґрунтя для формування напрямів розвитку підприємств.

4. У табл. 2.1 (с. 105 дисертації) при визначенні факторів, що сприяють швидкості поширення тенденції, не враховано безліч інших чинників, що безпосередньо будуть впливати на її рівень. Це, наприклад, соціальність як складова фактору «відносна перевага інновації», сумісність інновації з технічними можливостями підприємства як складова фактору «сумісність інновації» та інші. Тому запропонований підхід не повністю відображає вплив на кожну тенденцію, хоча в цілому формує факторну оцінку при визначенні швидкості поширення тенденції.
5. На нашу думку, дискусійною є пропозиція автора щодо визначення конкурентоздатності інноваційної ідеї шляхом порівняння ціни споживання продукції для оцінки економічності інновації, що враховує вартість купівлі, експлуатації та утилізації інновації, ідея якої ґрунтується на реалізації перспективної тенденції (с. 106-107 дисертації). Адже основним видом діяльності промислового підприємства є виробництво, яке потребує обов'язкового врахування відповідних показників економічної ефективності.
6. У підрозділі 2.2 автором висвітлено методичний підхід реалізації кластерного аналізу (с. 109-116 дисертації) та у підрозділі 3.2 (с. 175-178, додаток Г) виконано його практичне застосування для машинобудівного підприємства ТОВ «Турбомаш», але не обґрунтовано вибір саме цього методу для формування напрямів інноваційного розвитку досліджуваного підприємства.

Втім, зазначені критичні зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Росохатої А.С., а лише свідчать про її дискусійний характер і відкривають напрями подальшої наукової роботи дисертанта.

7. Загальний висновок. Загалом дисертація Росохатої Анни Сергіївни являє собою завершену, самостійно виконану наукову роботу. Отримані науково-

обґрунтовані результати у сукупності вирішують конкретне наукове завдання щодо розроблення та обґрунтування наукових засад прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств.

Дисертація за змістом і якістю теоретичних та практичних розробок відповідає рівню робіт на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Вибрану тему дисертаційної роботи розкрито, мету дисертаційної роботи досягнуто, всі поставлені завдання виконано. Основні положення роботи, які виносяться на захист, мають елементи наукової новизни та повністю відображені у публікаціях здобувача. Тема дисертації відповідає спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Подана до захисту дисертаційна робота характеризується науковим стилем, матеріал викладено в логічній послідовності, що забезпечує доступність його сприйняття. Структура й обсяг роботи відповідають встановленим вимогам. Автореферат дисертації розкриває її основні положення та висновки, є ідентичним дисертації за структурою, змістом, не містить інформації, що відсутня у дисертаційній роботі.

За змістом і оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам п. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою КМУ № 567 від 24 липня 2013 року, які висуваються до дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Зазначене дозволяє зробити висновок, що дисертаційна робота Росохатої А.С. «Наукові засади прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств» заслуговує присудження її автору наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:
проректор з наукової роботи
Національного університету
«Львівська політехніка»,
доктор економічних наук, професор

 Н. І. Чухрай

« 18 » 06 2015 р.